

ABDULLA ORIPOV SHE'RIYATI: BADIY TAFAKKUR VA MILLIY G'URUR TIMSOLI

**Buxoro Davlat Universiteti Filologiya fakulteti 1-bosqich talabasi
Ahmadova Mohinur Anvar qizi**

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston xalq shoiri Abdulla Oripovning adabiy merosi, uning o'zbek she'riyati taraqqiyotiga qo'shgan hissasi, milliy g'oya va istiqlol ruhini ifodalovchi she'rlari tahlil qilinadi.

Abstract. This article analyzes the literary heritage of the People's Poet of Uzbekistan, Abdulla Oripov, his contribution to the development of Uzbek poetry, and his works that express national ideas and the spirit of independence.

Аннотация. В данной статье анализируется литературное наследие Народного поэта Узбекистана Абдуллы Арипова, его вклад в развитие узбекской поэзии, а также творчество, отражающее национальную идею и дух независимости.

Kalit so'zlar: Abdulla Oripov, o'zbek she'riyati, badiiy tafakkur, milliy g'urur, vatanparvarlik, "Tilla baliqcha", diniy va madaniy qadriyatlar.

Kirish. O'zbek adabiyoti, xususan she'riyatining zabardast namoyandalaridan biri, O'zbekiston xalq shoiri Abdulla Oripovning she'riyati nafaqat yuksak badiiy saviyasi, balki undagi falsafiy teranlik va milliy g'urning badiiy ifodasi bilan ajralib turadi. Shoir o'z asarlari orqali nafaqat san'atni, balki xalqining ruhiyati, or-nomusi, erk va ozodlik g'oyalarini yuksak pardalarda tarannum etdi. Uning she'rlari yangi o'zbek she'riyatida o'zbek xalqining ma'naviy boyligi, milliy o'zlikni anglash, badiiy tafakkur va g'urur manbayiga aylandi. Kamdan kam shoirga nasib etadigan davlat madhiyasini yaratishdek baxtga erishgan ijodkor xususida akademik Izzat Sulton shunday deydi: "Abdulla Oripovning she'riyatimiz osmonida paydo bo'lishini chaqmoqqa o'xshatadilar. To'g'ri! Ammo chaqmoq o'chadi, qudratli iste'dod sochgan nur esa – umrboqiy! Abdulla Oripov she'riyatining dovrug'ini momaqaldiroqqa o'xshatadilar. Rost! Ammo momaqaldiroq guldurosi tinadi, qalblarni maftun etgan she'riyatning sadosi esa – abadiy!" Darhaqiqat, Abdulla Oripov she'riyati o'zbek adabiyotining yorqin sahifalarini tashkil qiladi.

Asosiy qism. Abdulla Oripov ijodi butun xalqning ozodlik sari intilishi bilan chambarchas bog'liq. Yurtimiz hali mustaqilligini e'lon qilmagan davrlardayoq,

qo‘rqmasdan, “Ozod Respublikam – Jumhuriyatim!” deya baralla, faxr ila so‘zlay olgan. Uning she‘rlari xalqni mustaqil, ozod va farovon kelajakka chorlovchi g‘oyalar bilan to‘yintirilgan:

Yetti Haj savobin topgum begumon
Seni bir kuylasam, ey Hurriyatim!
O‘zbekiston yurtim, Vatan jonajon,
Ozod Respublikam – Jumhuriyatim!

Ushbu satrlardan shoirning o‘z Vatani mustaqilligiga bo‘lgan ishonchi, millat va yurtga nisbatan cheksiz muhabbati hamda milliy g‘urur hissining ifodasi yaqqol sezilib turadi.

Shunday ezgu xislatlar egasi, qolaversa, haqgo‘y va millatparvar bo‘lganligi sababli shoir tez orada xalq ko‘nglidan o‘rin egallaydi. Jamiyatning turli ijtimoiy qatlamidagilar shoirning mana shunday fazilatlari tufayli ham unga boshqacha hurmat va ehtirom bilan munosabatda bo‘ladilar. Abdulla Oripov qatnashgan davralarda xalqning nafaqat shoir ijodi, uning insoniylik fazilatlari ham ulug‘lanib, katta hurmatga sazovor bo‘la boshlaydi. Shoir xalqning bunday ardoqlashiga ming bora qulluq qilib chuqur minnatdorchiligini ifoda etadi:

Bizni pisand qilganlarga ming bora qulluq...
Paxtakorlar va ishchilar pisand qildilar.
Ziyolilar, yumushchilar pisand qildilar,
Studentlar, to‘quvchilar pisand qildilar,
Maktabdagi o‘quvchilar pisand qildilar,
Bizni pisand qilganlarga ming bora qulluq.

Xalqning har bir vakili, paxtakordan tortib, maktab o‘quvchisigacha shoirni pisand qilishi, ardoqlashi, shubhasiz, shoirning o‘tkir qalam kuchi har bir doiraning qalbini to‘lqinantirganidan dalolatdir.

Shuningdek, tug‘ma iste‘dod egasi samimiy hislarga to‘lib toshgan qalbi va o‘z xalqiga bo‘lgan muhabbati va qayg‘urish tuyg‘usi sababli el orasida obro‘ topgan. Abdulla xalq roziligi va yo noroziligining ham hayotimizga ta’siri yuqori ekanligini aytib o‘tadi:

El qo‘llasa, azizim, omon bo‘lsak, ajabmas
Qo‘llamasa – rang-ro‘yi somon bo‘lsak, ajabmas.
Elni bizdan qizg‘anib so‘z aytuvchi zotlar bor,
Ular uchun bir umr yomon bo‘lsak, ajabmas.

Ushbu bir banddan iborat she‘rning o‘zidayoq shoirning jiddiy falsafiy qarashlari namoyon bo‘ladi. She‘r zamonaviy jamiyatda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan: odamlar ko‘pincha boshqalarning gapiga qarab baho beradi.

Shoirning falsafiy yondashuvi esa xalq roziligi muhim, lekin ba’zida adashgan yoki noto’g’ri yo’lga kirib qolgan odamlarning yomon so’zlari ortidan ham insonlar xalq ko’ziga yomon ko’rinishi mumkin. Misralarda shoir buning hayot haqiqatlaridan biri ekanligini uqtirmoqchi bo’ladi.

Abdulla Oripov she’rlari sodda, xalqchil yozilgan bo’lsa-da, ularda chuqur falsafiy ma’no, axloqiy qadriyat va g’oyalar, yuksak poetik mazmun mujassamdir. Fikrimizning tasdig’ini shoirning she’riyatga qadam qo’yish davrining ilk yillaridayoq yozilgan “Tilla baliqcha” she’ri misolida ko’rishimiz mumkin. Tilla baliqcha dunyoga keldi-yu, og’ir muhit uni o’z girdobiga oldi. Qizig’i shundaki, u boshqa maskanlarni ko’rmagani bois shu muhitga ko’nikdi va sokingina yashay boshladi. Ammo isyonkor shoir qalbi bu holga ko’nikolmadi:

“Menga alam qilar, tilla baliqcha
Bir ko’lmak hovuz deb bilar dunyoni”,

deya hayqirdi u...

Shu o’rinda ramziy ifoda sifatida nega aynan “tilla baliqcha” atamasi tanlanganligi haqida savol tug’ilishi mumkin. “Tilla” so’zi qadimdan boylik, qimmatbaho, noyob va bebaho narsani ifodalaydi, she’rdagi baliqchanning tilla deb atalishi – uning aslida noyob salohiyatga ega, yuksak imkoniyatlar bilan tug’ilgan mavjudot ekanini anglatadi. Abdulla Oripov bu orqali insonning tug’ma iste’dodi va salohiyatini ramziy ma’noda ifodalaydi: har bir inson “tilla baliqcha” kabi qimmatli, ammo imkoniyatlardan foydalanmasdan tor doirada yashab qolsa, bu juda achinarli... Bu she’r 1965-yilda yozilgan bo’lib, o’sha paytda uni tahlil qilgan ko’pgina adabiyotshunos olimlar she’rda shoir Sobiq Ittifoq davrida uning tarkibida bo’lgan O’zbekistonni nazarda tutgan deya talqin qilishgan.

Serqirra ijod sohibi Abdulla Oripov she’riyatida diniy va madaniy qadriyatlarni yuksak badiiylilikda ifodalagan ko’plab she’rlar ham mavjud. “Hikmat sadolari” va “Haj daftari” turkum she’rlari shular jumlasidandir. Unda Allohning Rasuli – Payg’ambarimiz Muhammad (s.a.v.) siymosi gavdalantirilgan ko’plab she’rlar uchraydi. Shoir ushbu she’rlari orqali muborak zot sifatlarini kitobxonga o’rnak qilib, o’z-o’zimizni nazorat qilishga, ayni damda, qaysi yo’lda borayotganimizni o’ylab olishga undaydi:

Haq sevgay o’ziga yor bandalarni,
Dilida iymoni bor bandalarni
Takabbur boshlarni pastroqqa egsa,
Yuksakka ko’targay xor bandalarni.

Abdulla Oripov lirikasi nafaqat yoshlar, balki kattalar uchun ham ma’naviy ozuqadir. Uning har bir satrida insoniyatga bo’lgan muhabbat, millatga bo’lgan

sadoqat, Vatanga bo‘lgan cheksiz mehr barq urib turadi. U nafaqat o‘z davrining, balki abadiyatning shoiri bo‘lib qoldi. Abdulla Oripovning badiiy tafakkuri, zamonlar osha yashovchanlik ruhi, milliy g‘ururi esa har bir o‘zbekning qalbida yashaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, shoir uchun she‘r oddiy so‘zlar to‘plami emas, balki qalb hayqirig‘i, oniy nidosi, xalq dardining in‘ikosidir. Abdulla Oripov she‘riyati o‘zbek milliy adabiyotining eng yuksak cho‘qqilaridan biri bo‘lib, xalqning yuragidan joy olgan, milliy tafakkur va g‘ururni uyg‘otuvchi badiiy meros sifatida doimo dolzarb bo‘lib qoladi. Shoirning ovozi hali uzoq yillar davomida bizni o‘tmish, bugun va kelajak bilan bog‘lab turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Орипов А. Ишонч кўприклари. Шеърлар, таржималар, драматик дoston. – Т.: Ф.Фулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1989. – 240 б.
2. Орипов А. Танланган асарлар. Тўрт жилдлик. Иккинчи жилд. Шеърлар ва дostonлар. –Т.: Ф.Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 2001. – 496 б.
3. Орипов А. Йиллар армони. –Т.: Ф.Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987. – Б. 247.
4. Orokova N. Image of flowers in classical lyrics //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – Т. 4. – №. 11. – С. 410-416.
5. Yoriyevna O. N. Yangi o‘zbek she‘riyatida qo‘llangan daraxt obrazlari ifodasida an‘ana va novatorlik //tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g‘oyalar. – 2024. – Т. 1. – №. 1. – С. 386-391.
6. Yorievna, U. N., & Narzulloyevna, M. L. (2024). Interpretation of the Image of Animals in Abdulla Oripov’s Poetry. International Journal of Formal Education, 3(4), 40–45. Retrieved from <http://journals.academiczone.net/index.php/ijfe/article/view/2478>
7. Yoriyevna O. N. et al. Zamonaviy o'zbek she'riyatida floristik obrazlar talqini //scientific approach to the modern education system. – 2024. – Т. 2. – №. 24. – С. 26-32.
8. O‘roqova Nafosat Yoriyevna. (2024). Zamonaviy she‘riyatda lola va lolaqizg‘aldoq obrazlarining ramziy ifodalari. *Hamkor Konferensiyalar*, 1(2), 223–228. Retrieved from <https://academicsbook.com/index.php/konferensiya/article/view/167>

9. O'roqova, N. (2024). Abdulla Oripov lirikasida ramziy-floristik obrazlar ifodasi. *Центральноазиатский журнал междисциплинарных исследований и исследований в области управления*, 1(3), 193-199.

10. O'roqova, Nafosat, Hayot Latipov, and Nigora Normuratova. "The role of flora and fauna in expressing the artistic view of the universe." *E3S Web of Conferences*. Vol. 587. EDP Sciences, 2024.